

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни **“ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ПОСЛУГ”**

ступінь вищої освіти – магістр

галузь знань – 01 Освіта / Педагогіка

спеціальність – 015 Професійна освіта (документознавство)

освітньо-професійна програма – Інформаційне забезпечення управління та електронне урядування

кафедра фінансів імені С.І. Юрія

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (семін.) (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Екз. (сем.)
Денна	1	1	30	30	6	4	80	150	1
Заочна	1	1	4	2	–	–	144	150	2

Тернопіль – ТНЕУ 2019

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “Фінансове забезпечення сфери послуг”

1. Опис дисципліни “Фінансове забезпечення сфери послуг”

Дисципліна “Фінансове забезпечення сфери послуг”	Галузь знань, спеціальність, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 5	галузь знань: <u>01 освіта / педагогіка</u>	Статус дисципліни (обов’язкова) Мова навчання українська
Кількість залікових модулів – 4	спеціальність: <u>015 Професійна освіта</u>	Рік підготовки: <i>Денна – 1</i> <i>Заочна – 1</i> Семестр: <i>Денна – 1</i> <i>Заочна – 1, 2</i>
Кількість змістових модулів – 2	ступінь вищої освіти – <u>магістр</u>	Лекції: <i>Денна – 30 год.</i> <i>Заочна – 4 год.</i> Практичні заняття: <i>Денна – 30 год.</i> <i>Заочна – 2 год.</i>
Загальна кількість годин – 150		Самостійна робота: <i>Денна – 80 год.</i> <i>Заочна – 144 год.</i> Індивідуальна робота : <i>Денна – 6</i> <i>Заочна – –</i>
Тижневих годин – 10, з них аудиторних – 4		Вид підсумкового контролю – <u>іспит</u>

2. Мета і завдання дисципліни «Фінансове забезпечення сфери послуг»

2.1. Мета вивчення дисципліни.

Дисципліна «Фінансове забезпечення сфери послуг» є обов'язковою для вивчення студентами, які здобувають ступінь магістра за галуззю знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування», зокрема спеціалізації «Фінансова грамотність», а також спеціальності «Туризм», «Соціальна робота» та «Інформаційна, бібліотечна і архівна справа».

Дисципліна «Фінансове забезпечення сфери послуг» дає можливість сформувати у студентів блок знань, пов'язаних із формування та використання фінансових ресурсів підприємств сфери послуг, джерел фінансового забезпечення їх діяльності, аналізу показників ефективності функціонування сервісних підприємств, а також впливу держави на розвиток сфери послуг та забезпечення надання якісних послуг для населення.

Глибокі знання дисципліни «Фінансове забезпечення сфери послуг» потрібні студентам для того, щоб вони могли оволодіти практичними навиками роботи по спеціальності на окремих ділянках роботи підприємств сфери послуг в умовах соціально-економічних трансформацій. Особливістю даної дисципліни є те, що вона носить як теоретичний, так і прикладний характер.

У теоретичному плані вона повинна поглибити фундаментальні знання щодо мікроекономічної сфери фінансової системи – фінансів підприємницьких структур, які функціонують у сфері надання послуг; у прикладному плані – закласти базові знання з методики викладання фінансової грамотності, а також специфіки фінансової роботи на підприємствах сфери послуг.

Метою дисципліни є формування у студентів системи спеціальних знань щодо фінансового забезпечення сфери послуг.

Предмет дисципліни – сукупність грошових відносин з приводу формування і використання децентралізованих фондів грошових коштів суб'єктів підприємницької діяльності сфери послуг.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни «Фінансове забезпечення сфери послуг» є:

- вивчення теоретичних засад фінансового забезпечення сфери послуг, формування і використання фінансових ресурсів сервісних підприємств;
- засвоєння засад підприємницької діяльності, функціонування сфери послуг, її склад, структура та принципи організації фінансів;
- формування знань щодо видів, методів і джерел фінансового забезпечення діяльності підприємств сфери послуг, особливостей формування їх фінансових ресурсів, ефективного використання коштів та залучення додаткових джерел;

- оволодіння методикою визначення фінансового стану та рівня фінансового забезпечення підприємств сфери послуг;
- вивчення засад організації фінансових відносин та методів державного регулювання діяльністю підприємств сфери послуг;
- формування знань із залучення кредитних та інвестиційних ресурсів в діяльність підприємств сфери послуг;
- освоєння порядку використання бюджетних коштів у сфері надання послуг населенню, зокрема що стосується послуг у сфері освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, мистецтва, спорту, житлово-комунального господарства;
- використання навичок визначення оперативно-мережевих показників бюджетних установ у професійній діяльності;
- ознайомлення з порядком формування цін у сфері надання послуг підприємствами різної форми власності;
- оволодіння формами і методами фінансового менеджменту у сфері надання послуг.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

- здатність застосовувати нові підходи до аналізу, прогнозування, критичного осмислення проблем у професійній діяльності та прийняття рішень у складних непередбачуваних умовах;
- здатність розробляти і керувати проектами у галузі відповідно до спеціалізації, здійснювати їх інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни

Вивчення дисципліни «Фінансове забезпечення сфери послуг» базується на знаннях, отриманих при вивченні фундаментальних економічних дисциплін освітнього рівня «бакалавр», зокрема таких, як «Економічна теорія», «Мікроекономіка», «Фінанси», «Гроші та кредит», «Податкова система», «Бюджетна система», «Фінанси підприємств».

2.5. Результати навчання

- За результатами вивчення дисципліни студент повинен:
- знати на рівні новітніх досягнень основні концепції сталого розвитку суспільства, освіти і методології наукового пізнання;

- уміти ефективно формувати комунікаційну стратегію, здійснювати ділову комунікацію і доносити зрозуміло і недвозначно професійні знання, обґрунтовуючи й узагальнюючи інформацію для фахівців та широкого загалу;
- обирати оптимальну стратегію колективної діяльності, міжособистісного спілкування та взаємодії для реалізації комплексних проектів у галузі (за спеціалізацією) з урахуванням наявних ресурсів та часових обмежень;
- організовувати освітній процес (співпрацю в команді) студентів, керувати пізнавальною діяльністю, здійснювати педагогічний контроль і моніторинг результатів їх навчання;
- аналізувати і оцінювати стан господарської діяльності підприємств галузі відповідно до спеціалізації та ризику за умов неповної інформації та суперечливих вимог;
- визначати, критично оцінювати ключові тренди соціально-економічного розвитку галузі відповідно до спеціалізації та ризику їх упровадження або застосовування в інноваційній діяльності;
- обґрунтовувати підприємницькі ідеї і обирати відповідне проектній діяльності програмне забезпечення та інструменти (наприклад, дослідження ринку, статистичний аналіз, порівняльні показники);
- уміти проводити експертну оцінку якості товарів і обслуговування у галузі спеціалізації;
- знати принципи управління персоналом та ресурсами, основні підходи до прийняття рішень й упровадження сучасних систем менеджменту у професійній діяльності відповідно до спеціалізації в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог;
- критично осмислювати теорії, принципи, методи і поняття з різних предметних галузей і застосовувати одержані знання, уміння і навички для вирішення практичних задач і проблем у галузі відповідно до спеціалізації;
- уміти використовувати сучасні методи обробки і інтерпретації інформації при проведенні інноваційної діяльності;
- уміти самостійно планувати виконання інноваційного завдання у виробничій сфері, формулювати висновки за його результатами та готувати результати розробок до оприлюднення.

3. Програма навчальної дисципліни:

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади фінансового забезпечення сфери послуг та характеристика джерел їх фінансування

Тема 1. Сутність та складові фінансового забезпечення сфери послуг .

Економічний зміст фінансового забезпечення діяльності підприємств сфери послуг. Необхідність фінансового забезпечення діяльності підприємств сфери послуг. Функції фінансового забезпечення. Фінансове забезпечення як метод фінансового механізму. Форми фінансового забезпечення сфери послуг та їх принципи. Суб'єкти та об'єкти фінансового забезпечення сфери послуг. Фінансові ресурси і фінансові резерви як основа фінансового забезпечення функціонування підприємств сфери послуг. Політика фінансового забезпечення сфери послуг та її види. Характеристика фінансової, податкової, бюджетної, митної, соціальної, інвестиційної, грошово-кредитної, боргової та цінової політик та їх взаємозв'язок з політикою фінансового забезпечення діяльності підприємств сфери послуг. Стратегія і тактика фінансової політики та її вплив на політику фінансового забезпечення сфери послуг. Державне регулювання діяльності підприємств сфери послуг в контексті їх фінансового забезпечення. Механізм фінансового забезпечення сфери послуг. Характеристика методів, форм, важелів та інструментів фінансового забезпечення діяльності підприємств сфери послуг.

Література: 1, 8, 45, 16, 18, 20.

Тема 2. Сфера послуг та її роль у суспільному відтворенні.

Поняття «послуга» та «сфера послуг». Відмінність послуги від фізичного товару. Модель Фішера – Кларка та поняття «секторальної структури» економіки. Класифікація сфери послуг та її критерії. Характерні особливості функціонування сфери послуг. Позитивні та негативні чинники у розвитку сфери послуг. Роль сфери послуг у світовій економіці. Етапи розвитку сфери послуг в Україні. Основні тенденції розташування підприємств сфери послуг. Теорія центральних місць В. Кристаллера. Роль держави у підтримці сфери розвитку послуг: основні інструменти впливу. Особливості малого підприємництва у сфері послуг. Природні монополії та державне регулювання ринку їх послуг.

Література: 8, 9, 11, 14, 16, 22.

Тема 3. Самофінансування – основа фінансового забезпечення діяльності підприємств сфери послуг.

Інституційні одиниці у структурі економіки України.

Підприємництво, його суть і принципи. Основні аспекти самофінансування та самоокупності підприємств сфери послуг. Види власних фінансових ресурсів, їх параметри у забезпеченні ефективної діяльності сфери послуг. Майно підприємства у складі власних фінансових ресурсів. Статутний капітал, особливості його формування і використання. Фінансові аспекти формування і використання основних і оборотних активів підприємств сфери послуг. Доходи і видатки підприємств сфери послуг: зміст і види.

Прибуток підприємств сфери послуг, його розподіл і використання. Оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності сфери послуг.

Література: 1, 3, 4, 8, 16, 18, 20, 21.

Тема 4. Фінансово-кредитні інструменти у забезпеченні функціонування підприємств сфери послуг.

Види фінансово-кредитних інструментів фінансового забезпечення діяльності підприємств сфери послуг. Кредитування та інші джерела фінансового забезпечення діяльності підприємств сфери послуг. Суть і функції кредиту, принципи кредитування. Види та форми кредиту. Процес отримання банківського кредиту. Інші джерела фінансового забезпечення діяльності підприємств сфери послуг. Інвестування у підприємницькій діяльності. Суть та значення інвестування. Види інвестицій. Емісійна політика підприємства сфери послуг. Дивідендна політика підприємства сфери послуг.

Акціонування як альтернативний спосіб залучення додаткових фінансових ресурсів в діяльність підприємств сфери послуг. Лізинг в системі джерел фінансового забезпечення господарської діяльності суб'єктів господарювання у сфері послуг. Франчайзинг як ефективний засіб фінансування інноваційної діяльності малих підприємницьких структур, зокрема, сфери послуг. Форфейтинг як фінансова операція з перетворення комерційного кредиту на банківський за допомогою купівлі боргу в кредитора. Факторинг в системі інструментарію для підтримки конкурентоспроможної позиції підприємств сфери послуг на ринку.

Функції страхових компаній і недержавних пенсійних фондів у структурі джерел фінансового забезпечення сфери послуг. Кредитні спілки на сегментованому ринку залучених фінансових ресурсів.

Література: 1, 3, 8, 13, 16, 18, 20.

Тема 5. Бюджетне забезпечення сфери послуг.

Сутність та види бюджетного забезпечення установ сфери послуг. Фінансування установ та заходів з надання послуг у сфері соціального захисту.

Бюджетні заклади освіти, особливості організації їхньої діяльності. Джерела фінансового забезпечення освіти. Оперативно-сітьові показники шкіл, їхня характеристика і порядок визначення. Штати і система оплати праці в закладах освіти. Тарифікація педагогічних працівників та планування фонду заробітної плати. Поточні і капітальні видатки шкіл. Порядок складання і затвердження кошторису освітніх закладів.

Бюджетне фінансування системи охорони здоров'я в Україні. Бюджетні заклади охорони здоров'я, організація їхньої діяльності. Фінансування медичних установ за нормативами бюджетних видатків на одного жителя. Оперативно-сітьові показники установ охорони здоров'я, їхнє значення, види і порядок визначення. Штати та система оплати праці в установах охорони здоров'я. Тарифікація медичних працівників та порядок планування фонду заробітної плати. Порядок складання і затвердження кошторисів закладів охорони здоров'я та визначення доходів і видатків по окремих елементах.

Бюджетне фінансування духовного і фізичного розвитку в Україні. Склад, структура і динаміка видатків на духовний та фізичний розвиток, особливості їхнього планування і фінансування.

Бюджетне забезпечення діяльності закладів з надання послуг у сфері фізичної культури і спорту, державній підтримці олімпійського руху. Склад видатків на фізичну культуру і спорт, особливості їхнього планування і фінансування.

Бюджетне фінансування установ та організацій з надання житлово-комунальних послуг. Тарифи на житлово-комунальні послуги. Муніципальний кредит як джерело фінансового забезпечення діяльності комунальних підприємств. Особливості програмно-цільового методу у фінансовому забезпеченні діяльності установ сфери послуг.

Література: 2, 3, 5, 6, 10, 12, 17, 19.

Змістовий модуль 2. Особливості функціонування підприємств сфери послуг, оцінка рівня їх фінансового стану та фінансового забезпечення.

Тема 6. Фінансові послуги.

Сутність та мета послуг на фінансових ринках. Учасники та сфера діяльності юридичних та фізичних осіб на ринку фінансових послуг. Суб'єкти господарювання, які надають фінансові послуги. Склад учасників ринку фінансових послуг. Фінансові послуги суб'єктів господарювання як операції з фінансовими активами. Умови створення та діяльності суб'єктів господарювання як фінансових установ. Моніторинг діяльності фінансових посередників. Характеристика фінансових послуг суб'єктів господарювання на ринку. Послуги банківських установ, довірчих товариств. Послуги

інвестиційних компаній і фондів. Послуги кредитно-гарантійних установ, лізингових компаній, ломбардів. Послуги недержавних пенсійних фондів, кредитних спілок, фондів та валютних бірж.

Сучасний стан та напрями реформування діяльності суб'єктів господарювання на ринку фінансових послуг.

Література: 8, 9, 13, 16, 18, 20, 21.

Тема 7. Державно приватне партнерство як інструмент фінансового забезпечення сфери послуг.

Сутність та основні характеристики державно-приватного партнерства. Положення ліберальної концепції розвитку системи партнерських відносин між державним і приватним сектором економіки. Спільні характеристики публічно-приватного партнерства. Основні форми державно-приватного партнерства. Моделі партнерських угод.

Переваги і недоліки застосування механізму ДПП. Переваги використання ДПП для органів державної влади, приватного капіталу та громадян. Розподіл фінансових зобов'язань та ризиків між учасниками ДПП. Роль і значення партнерських відносин держави та бізнесу в процесі модернізації економіки.

Література: 1, 8, 9, 16, 18, 20, 21.

Тема 8. Особливості ціноутворення у сфері послуг.

Теоретичні основи ціноутворення в сфері послуг. Склад і структура ціни на послуги. Базові принципи ціноутворення. Цінова політика і стратегія підприємств сфери послуг. Поняття і класифікація методів ціноутворення.

Система моделей ринкового ціноутворення. Структура ціни в різних моделях. Монопольне ціноутворення. Комерційне і некомерційне ціноутворення. Особливості формування цін в сфері послуг. Формування транспортних тарифів. Ціноутворення на туристичні послуги. Ціноутворення на медичні і освітні послуги. Формування цін на послуги громадського харчування.

Державне регулювання ціноутворення в Україні: позитивні і негативні сторони.

Література: 7, 8, 16, 18, 19, 20, 21.

Тема 9. Фандрайзинг у сфері послуг.

Визначення фандрайзингу та його принципи. Соціальна відповідальність та завдання фандрайзингу. Напрямки діяльності фандрайзингу. Суб'єкти і

об'єкти фандрайзингу. Донори та способи взаємодії з ними. Класифікація донорів. Мотиви донорства. Вибір потенційних донорів. Основний цикл роботи з донорами. Участь волонтерів у фандрайзинговій діяльності. Правила успішного фандрайзингу. Причини невдалого фандрайзингу.

Досвід та перспективи розвитку фандрайзингу Історія розвитку фандрайзингу в Україні. Досвід фандрайзингових організацій у закордонних країнах. Використання ІТ-технологій. Використання PR-технологій. Перспективи розвитку фандрайзингу в Україні. Використання нових інструментів фандрайзингу.

Фандрайзингова діяльність та форми її підтримки Нормативно-правові основи фандрайзингу. Фандрайзинг як основа розвитку некомерційних та громадських організацій. Види ресурсів, необхідних для розвитку фандрайзингової діяльності. Додаткові джерела фінансування фандрайзингової діяльності. Можливі форми підтримки. Благодійні організації. Філантропія. Меценатство. Спонсорство. Інструменти фандрайзингу. Фонди та гранти. Визначення фонду. Види фондів в Україні. Зарубіжні фонди. Вибір фонду. Сутність поняття «грант» відповідно до чинного законодавства України. Класифікація грантів. Грантодавчі установи. Пошук гранту. Інтернет-ресурси, інститути, наукові центри як інформаційні джерела на пошук грантів.

Література: 8, 18, 19, 20, 21.

Тема 10. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення сфери послуг.

Зарубіжний досвід надання освітніх послуг. Зарубіжний досвід фінансування сфери охорони здоров'я. Світовий досвід забезпечення послуг, які надаються муніципалітетами. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення соціального захисту населення. Світовий досвід фінансового забезпечення виробництва культурних благ. Характерні ознаки зарубіжного досвіду фінансового забезпечення діяльності підприємств сфери послуг: уроки для України.

Література: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 12.

**4. Структура залікового кредиту з дисципліни “Фінансове забезпечення сфери послуг”
(денна форма навчання)**

Теми дисципліни	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Контрольні заходи
<i>Змістовий модуль 1. Теоретичні засади фінансового забезпечення сфери послуг та характеристика джерел їх фінансування</i>					
Тема 1. Сутність та складові фінансового забезпечення сфери послуг	4	4	8	1	–
Тема 2. Сфера послуг та її роль у суспільному відтворенні	2	2	6	–	–
Тема 3. Самофінансування – основа фінансового забезпечення діяльності підприємств сфери послуг	4	4	6	1	–
Тема 4. Фінансово-кредитні інструменти у забезпеченні функціонування підприємств сфери послуг	2	2	8	–	–
Тема 5. Бюджетне забезпечення сфери послуг	6	6	8	1	–
<i>Заліковий модуль 1</i>	–	–	–	–	2
<i>Змістовий модуль 2. Особливості функціонування підприємств сфери послуг, оцінка рівня їх фінансового стану та фінансового забезпечення</i>					
Тема 6. Фінансові послуги	2	2	8	1	–
Тема 7. Державно-приватне партнерство як інструмент фінансового забезпечення сфери послуг	4	4	8	1	–
Тема 8. Особливості ціноутворення у сфері послуг	2	2	8	–	–
Тема 9. Фандрайзинг у сфері послуг	2	2	8	1	–
Тема 10. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення сфери послуг	2	2	6	–	–
<i>Заліковий модуль 2 (ректорська контрольна робота)</i>	–	–	–	–	2
<i>Заліковий модуль 3 (підсумкова оцінка за КПЗ, враховуючи поточне опитування)</i>	–	–	–	–	2
Заліковий модуль 4 (екзамен)	–	–	–	–	2
Разом	30	30	80	6	8

(заочна форма навчання)

Теми дисципліни	Кількість годин			
	Лекції	Прак-тичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади фінансового забезпечення сфери послуг та характеристика джерел їх фінансування				
Тема 1. Сутність та складові фінансового забезпечення сфери послуг	0,5	0,5	14	–
Тема 2. Сфера послуг та її роль у суспільному відтворенні	0,5	0,5	14	–
Тема 3. Самофінансування – основа фінансового забезпечення діяльності підприємств сфери послуг	0,5	0,5	16	–
Тема 4. Фінансово-кредитні інструменти у забезпеченні функціонування підприємств сфери послуг	0,5	–	16	–
Тема 5. Бюджетне забезпечення сфери послуг	0,5	–	16	–
Змістовий модуль 2. Особливості функціонування підприємств сфери послуг, оцінка рівня їх фінансового стану та фінансового забезпечення				
Тема 6. Фінансові послуги	0,5	–	14	–
Тема 7. Державно-приватне партнерство як інструмент фінансового забезпечення сфери послуг	0,5	0,5	14	–
Тема 8. Особливості ціноутворення у сфері послуг	–	–	14	–
Тема 9. Фандрайзинг у сфері послуг	0,5	–	14	–
Тема 10. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення сфери послуг	–	–	12	–
<i>Екзамен</i>	–	–	–	2
Разом	4	2	144	2

5. Тематика практичних занять**Практичне заняття № 1.****Тема: Сутність та складові фінансового забезпечення сфери послуг**

Мета: розглянути сутність фінансового забезпечення сфери послуг, його роль у функціонуванні сфери послуг; ознайомитись із складовими фінансового забезпечення сфери послуг та їх характеристиками.

Питання для обговорення:

1. Економічний зміст фінансового забезпечення сфери послуг: погляди науковців, спільні і відмінні риси.
2. Характеристика форм фінансового забезпечення сфери послуг та їх принципи.
3. Фінансові ресурси як основа фінансового забезпечення сфери послуг.
4. Види фінансових ресурсів підприємств сфери послуг.
5. Фінансові резерви сфери послуг, сутність, необхідність формування та характеристика видів.

Література: 1, 8, 45, 16, 18, 20.

Практичне заняття № 2.

Тема: Сутність та складові фінансового забезпечення сфери послуг

Мета: ознайомлення із сутністю політики та механізму фінансового забезпечення сфери послуг, набуття навиків щодо використання інструментів механізму фінансового забезпечення сфери послуг, визначення проблемних питань щодо державного регулювання фінансового забезпечення діяльності підприємств сфери послуг.

Питання для обговорення:

1. Фінансова політика у забезпеченні діяльності закладів сфери послуг.
2. Політика фінансового забезпечення діяльності підприємств сфери послуг та її взаємозв'язок із іншими видами фінансової політики (бюджетною, податковою, митною, соціальною, грошово-кредитною, інвестиційною та інше).
3. Механізм фінансового забезпечення сфери послуг: сутність та складові.
4. Фінансові методи та їх роль у фінансовому забезпеченні сфери послуг.
5. Фінансові важелі та інструменти фінансового забезпечення сфери послуг.
6. Державне регулювання фінансового забезпечення сфери послуг.

Література: 1, 8, 45, 16, 18, 20.

Практичне заняття № 3.

Тема: Сфера послуг та її роль у суспільному відтворенні

Мета: ознайомлення із категоріальним апаратом поняття «послуга» і «сфера послуг», критеріальними ознаками класифікації сфери послуг, визначення позитивних і негативних чинників у розвитку сфери послуг в Україні, дослідження ролі держави у підтримці і розвитку сфери послуг в Україні.

Питання для обговорення:

1. Сутність поняття «послуга» та «сфера послуг».
2. Класифікація сфери послуг та її критерії.
3. Характерні особливості функціонування сфери послуг, її позитивні і негативні чинники.
4. Етапи розвитку сфери послуг в Україні.
5. Основні тенденції розташування підприємств сфери послуг. Теорія центральних місць В. Кристаллера.
6. Роль держави у підтримці розвитку сфери послуг.

Література: 8, 9, 11, 14, 16, 22.

Практичне заняття № 4.

Тема: Самофінансування – основа фінансового забезпечення діяльності підприємств сфери послуг

Мета: розглянути інституційні одиниці економіки України, сутність та принципи підприємництва, характеристики самоокупності і самофінансування підприємств сфери послуг, види власних фінансових ресурсів, дати оцінку впливу державного регулювання на діяльність підприємств сфери послуг різних форм власності.

Питання для обговорення:

1. Інституційні одиниці у структурі економіки України: сутність та характеристика.

2. Підприємництво, його суть і принципи. Основні аспекти самофінансування та самоокупності підприємств сфери послуг.

3. Види власних фінансових ресурсів, їх параметри у забезпеченні ефективної діяльності сфери послуг.

4. Форма власності суб'єктів підприємницької діяльності сфери послуг та державне регулювання їх діяльності.

Література: 1, 3, 4, 8, 16, 18, 20, 21.

Практичне заняття № 5.

Тема: Самофінансування – основа фінансового забезпечення діяльності підприємств сфери послуг

Мета: охарактеризувати майно підприємства та його складові, притаманні сфері послуг, ознайомитися із особливостями формування і використання основних і оборотних активів підприємств сфери послуг, набути навички співставлення доходів і видатків сервісних підприємств, визначення прибутку та рівня оподаткування.

Питання для обговорення:

1. Майно підприємства у складі власних фінансових ресурсів. Статутний капітал, особливості його формування і використання.

2. Фінансові аспекти формування і використання основних і оборотних активів підприємств сфери послуг.

3. Доходи і видатки підприємств сфери послуг: зміст і види.

4. Прибуток підприємств сфери послуг, його розподіл і використання.

5. Оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності сфери послуг.

Література: 1, 3, 4, 8, 16, 18, 20, 21.

Практичне заняття № 6.

Тема: Фінансово-кредитні інструменти у забезпеченні функціонування підприємств сфери послуг

Мета: ознайомлення із видами фінансово-кредитних інструментів, можливостями їх залучення підприємствами сфери послуг, здобуття навичок їх використання у практичній діяльності підприємств сфери послуг.

Питання для обговорення:

1. Види фінансово-кредитних інструментів фінансового забезпечення діяльності підприємств сфери послуг.

2. Суть і функції кредиту, принципи кредитування. Види та форми кредиту. Процес отримання банківського кредиту.

3. Інвестування у підприємницькій діяльності. Суть та значення інвестування. Види інвестицій.

4. Емісійна та дивідендна політика підприємства сфери послуг.

5. Акціонування як альтернативний спосіб залучення додаткових фінансових ресурсів в діяльність підприємств сфери послуг.

6. Лізинг в системі джерел фінансового забезпечення господарської діяльності суб'єктів господарювання у сфері послуг.

7. Франчайзинг, форфейтинг та факторинг в системі інструментарію для підтримки конкурентоспроможної позиції підприємств сфери послуг на ринку.

Література: 1, 3, 8, 13, 16, 18, 20.

Практичне заняття № 7.

Тема: Бюджетне забезпечення сфери послуг

Мета: ознайомлення із специфікою діяльності установ і організацій, які фінансуються за рахунок бюджетів різних рівнів, джерелами фінансування освітніх установ, набуття навиків формування кошторисів на основі тарифікації педагогічних працівників, розрахунку заробітної плати працівників освіти.

Питання для обговорення:

1. Сутність та види бюджетного забезпечення установ сфери послуг.

2. Фінансування установ та заходів з надання послуг у сфері соціального захисту.

3. Бюджетні заклади освіти, особливості організації їхньої діяльності. Джерела фінансового забезпечення освіти.

4. Оперативно-сітьові показники шкіл, їхня характеристика і порядок визначення. Штати і система оплати праці в закладах освіти. Тарифікація педагогічних працівників та планування фонду заробітної плати.

5. Поточні і капітальні видатки шкіл. Порядок складання і затвердження кошторису освітніх закладів.

Література: 2, 3, 5, 6, 10, 12, 17, 19.

Практичне заняття № 8.

Тема: Бюджетне забезпечення сфери послуг

Мета: ознайомлення із діяльністю медичних установ з надання послуг у сфері охорони здоров'я, зокрема щодо їх бюджетного забезпечення, здобуття навиків аналізу оперативно-сітьових показників установ освіти, формування штатів та розрахунку заробітної плати працівників охорони здоров'я, сфери культури.

Питання для обговорення:

1. Бюджетне фінансування системи охорони здоров'я в Україні.
  2. Бюджетні заклади охорони здоров'я, організація їхньої діяльності. Фінансування медичних установ за нормативами бюджетних видатків на одного жителя.
  3. Оперативно-сітьові показники установ охорони здоров'я, їхнє значення, види і порядок визначення. Штати та система оплати праці в установах охорони здоров'я. Тарифікація медичних працівників та порядок планування фонду заробітної плати.
  4. Порядок складання і затвердження кошторисів закладів охорони здоров'я та визначення доходів і видатків по окремих елементах.
  5. Бюджетне фінансування духовного і фізичного розвитку в Україні. Склад, структура і динаміка видатків на духовний та фізичний розвиток, особливості їхнього планування і фінансування.
- Література: 2, 3, 5, 6, 10, 12, 17, 19.

Практичне заняття № 9.

Тема: Бюджетне забезпечення сфери послуг

Мета: *ознайомлення із специфікою бюджетного фінансування сфери фізичної культури і спорту та фінансового забезпечення діяльності підприємств житлово-комунального господарства.*

Питання для обговорення:

1. Бюджетне забезпечення діяльності закладів з надання послуг у сфері фізичної культури і спорту, державній підтримці олімпійського руху.
2. Склад бюджетних видатків на фізичну культуру і спорт, особливості їхнього планування і фінансування.
3. Бюджетне фінансування установ та організацій з надання житлово-комунальних послуг. Тарифи на житлово-комунальні послуги.
4. Муніципальний кредит як джерело фінансового забезпечення діяльності комунальних підприємств.
5. Особливості програмно-цільового методу у фінансовому забезпеченні діяльності установ сфери послуг.

Література: 2, 3, 5, 6, 10, 12, 17, 19.

Практичне заняття № 10.

Тема: Фінансові послуги

Мета: *ознайомитися із сутністю фінансової послуги, умовами її надання, суб'єктами надання, розглянути діяльність банківських установ, інвестиційних компаній, недержавних пенсійних фондів, кредитних спілок та інших організацій з надання фінансових послуг.*

Питання для обговорення:

1. Сутність та мета послуг на фінансових ринках.

2. Учасники та сфера діяльності юридичних та фізичних осіб на ринку фінансових послуг.

3. Фінансові послуги суб'єктів господарювання як операції з фінансовими активами.

4. Умови створення та діяльності суб'єктів господарювання як фінансових установ. Моніторинг діяльності фінансових посередників.

5. Послуги банківських установ, довірчих товариств.

6. Послуги інвестиційних компаній і фондів.

7. Послуги кредитно-гарантійних установ, лізингових компаній, ломбардів.

8. Послуги недержавних пенсійних фондів, кредитних спілок, фондових та валютних бірж.

9. Сучасний стан та напрями реформування діяльності суб'єктів господарювання на ринку фінансових послуг.

Література: 8, 9, 13, 16, 18, 20, 21.

Практичне заняття № 11.

Тема: Державно-приватне партнерство як інструмент фінансового забезпечення сфери послуг

Мета: *ознайомитися з сутністю, формами та моделями ДПП, вміти використовувати їх у діяльності підприємств сфери послуг.*

Питання для обговорення:

1. Сутність і основні характеристики ДПП.

2. Форми і моделі організації фінансів ДПП.

3. Фінансові переваги та вигоди застосування механізму ДПП.

4. Розподіл фінансових зобов'язань та ризиків між учасниками ДПП.

5. Роль і значення партнерських відносин держави та бізнесу в процесі модернізації економіки.

Література: 1, 8, 9, 16, 18, 20, 21

Практичне заняття № 12.

Тема: Державно-приватне партнерство як інструмент фінансового забезпечення сфери послуг

Мета: *ознайомитися із особливостями фінансування ДПП, організаційно-економічним механізмом управління ДПП та фінансовими інструментами підтримки взаємодії бізнесу і держави.*

Питання для обговорення:

1. Методологічні підходи до фінансування державно-приватного партнерства.

2. Організаційно-економічний механізм управління фінансами державно-приватного партнерства.

3. Правові засади організації фінансів державно-приватного партнерства.

4. Формування системи економічних стимулів підтримки партнерських взаємодій держави і бізнесу у реалізації фінансових проєктів.

Література: 1, 8, 9, 16, 18, 20, 21

Практичне заняття № 13.

Тема: Особливості ціноутворення у сфері послуг

Мета: *ознайомитися із основами ринкового ціноутворення, складом і структурою ціни, особливостями її формування на послуги.*

Питання для обговорення:

1. Теоретичні основи ціноутворення в сфері послуг. Базові принципи ціноутворення.
2. Склад і структура ціни на послуги.
3. Цінова політика і стратегія підприємств сфери послуг.
4. Поняття і класифікація методів ціноутворення.
5. Державне регулювання ціноутворення в Україні: позитивні і негативні сторони.

Література: 7, 8, 16, 18, 19, 20, 21.

Практичне заняття № 14.

Тема: Франчайзинг у сфері послуг

Мета: *ознайомитися із сучасними методами, інструментами і підходами у плануванні та реалізації проєктів у сфері послуг, а також вміти здійснювати пошук та збір додаткових фінансових ресурсів на функціонування підприємств сфери послуг.*

Питання для обговорення:

1. Визначення сутності фандрайзингу та основних його понять.
2. Основи фандрайзингу: принципи, завдання, напрямки діяльності.
3. Донори та способи взаємодії з ними.
4. Правила успішного та причини невдалого фандрайзингу.
5. Фандрайзинг як основа розвитку некомерційних та громадських організацій.
6. Види ресурсів, додаткові джерела фінансування фандрайзингової діяльності та можливі форми підтримки. Інструменти фандрайзингу.

Література: 8, 18, 19, 20, 21.

Практичне заняття № 15.

Тема: Зарубіжний досвід фінансового забезпечення сфери послуг

Мета: ознайомитися із зарубіжним досвідом фінансового забезпечення діяльності підприємств сфери послуг та визначити можливі напрями використання цього досвіду у вітчизняній практиці.

Питання для обговорення:

1. Зарубіжний досвід надання освітніх послуг.
2. Зарубіжний досвід фінансування сфери охорони здоров'я.
3. Світовий досвід забезпечення послуг, які надаються муніципалітетами.
4. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення соціального захисту населення.
5. Світовий досвід фінансового забезпечення виробництва культурних благ.
6. Характерні ознаки зарубіжного досвіду фінансового забезпечення діяльності підприємств сфери послуг: уроки для України.

Література: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 12.

6. Комплексне практичне індивідуальне завдання

Варіанти КПЗ з дисципліни

«Фінансове забезпечення сфери послуг»

Вибрати одне із підприємств сфери послуг, яке функціонує у місті Тернополі, здійснити аналіз його діяльності та рівня фінансового забезпечення за такими напрямками:

1. Назва підприємства, рік створення, форма власності, територіальне розміщення.
2. Види надання послуг, основна мета функціонування.
3. Джерела фінансового забезпечення діяльності підприємства сфери послуг (характеристика різних джерел фінансування і за якими напрямками використовуються ці кошти).
4. Характеристика формування, розподілу і використання прибутку підприємства сфери послуг (за умови, прибуткової діяльності підприємства).
5. Аналіз фінансового стану підприємства сфери послуг за такими показниками:
  - економічного потенціалу підприємства;
  - майнового стану;
  - ліквідності;
  - фінансової стійкості;
  - ділової активності.
6. Визначити та обґрунтувати можливі заходи для покращення фінансового стану та фінансового забезпечення підприємств сфери послуг.

7. Самостійна робота

№ п/п	Тематика	К-сть годин	
		денна	заочна
1.	Проблеми фінансового забезпечення підприємств сфери послуг та напрями їх вирішення.	5	10
2.	Інструменти впливу держави на розвиток і ефективне функціонування підприємств сфери послуг.	5	10
3.	Франчайзинг як ефективний засіб фінансування інноваційної діяльності малих підприємницьких структур сфери послуг.	5	10
4.	Форфейтинг як фінансова операція з перетворення комерційного кредиту на банківський у складі фінансових ресурсів підприємств сфери послуг.	5	10
5.	Факторинг в системі інструментарію для підтримки конкурентоспроможної позиції підприємств сфери послуг на ринку.	5	10
6.	Вплив бюджетної децентралізації на фінансове забезпечення підприємств сфери житлово-комунального господарства.	5	10
7.	Інвестиційні ресурси в діяльності підприємств сфери послуг.	5	10
8.	Сучасний стан та напрями реформування діяльності суб'єктів господарювання на ринку фінансових послуг.	5	10
9.	Фінансове забезпечення закладів з надання освітніх послуг: проблеми діючої практики.	5	10
10.	Фінансове забезпечення підприємств з надання транспортних послуг.	5	10
11.	Адміністративні послуги та джерела їх фінансового забезпечення.	6	9
12.	Фінансове забезпечення інноваційного розвитку підприємств сфери послуг.	6	9
13.	Туристичні послуги: фінансові аспекти надання.	6	9
14.	Ринок природних монополій та фінансове забезпечення діяльності підприємств з надання цих послуг.	6	9
15.	Світовий досвід фінансового забезпечення сфери послуг та можливості його використання в Україні.	6	9
Разом:		80	144

8. Тренінг з дисципліни (4 год)

Розв'язування задач по темах:

Тема 3. Самофінансування – основа фінансового забезпечення діяльності підприємств сфери послуг;

Тема 5. Бюджетне забезпечення сфери послуг;

Тема 7. Фінансові показники діяльності підприємств сфери послуг;

Тема 8. Особливості ціноутворення у сфері послуг.

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни “Фінансове забезпечення сфери послуг” використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- оцінювання результатів КПЗ;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- розрахункові роботи;
- ректорська контрольна робота;
- екзамен.

10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни “Фінансове забезпечення сфери послуг” визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Для екзамену

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2 (ректорська контрольна робота)	Заліковий модуль 3 (підсумкова оцінка за КПЗ, враховуючи поточне опитування)	Заліковий модуль 4 (екзамен)
20%	20%	20%	40%
7 тиждень	15 тиждень	16 тиждень	

Шкала оцінювання:

За шкалою ТНЕУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов’язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Електронний варіант лекцій	1-10
2.	Презентаційні матеріали до кожної теми, мультимедійні пристрої	1-10
3.	Програмне забезпечення	1-10

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Ахламов А.Г., Кусик Н.Л. Економіка та фінансування охорони здоров'я: Навчально-методичний посібник. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2011. -134 с.
2. Белінська Я.В., Калита Т.А. Державна політика фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності на засадах державно-приватного партнерства. *Гроші, фінанси і кредит*. 2018. Випуск 29. С. 63-70.
3. Близнюк А.С. Фінансове забезпечення розвитку вітчизняної рекреаційної сфери в умовах структурної модернізації економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 24. С. 63-67.
4. Бюджетна система : підруч. / за ред. С. І. Юрія, В. Г. Дем'янишина, О. П. Кириленко. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – 624 с.
5. Виговська О.А. Теоретичні підходи до визначення фінансового забезпечення перевезень громадським транспортом. *Вісник ЖДТУ*. 2018. № 1 (83). С. 111-115.
6. Господарський кодекс України. Редакція від 07.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
7. Дерев'янка І.В. Сфера послуг: сутність, структура та чинники формування попиту. *Наукові записки. Серія «Економіка»*. 2018. Випуск 21. С. 12-16.
8. Каленюк І.С. Напрями трансформації механізмів фінансування освіти в сучасному світі. *Демографія та соціальна економіка*. 2017. № 1 (29). С. 24-36.
9. Лис А.Б. Світовий досвід надання послуг населенню державними і самоврядними органами влади. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 9. С. 43-50.
10. Лисяк Л.В., Зюзін В.О. Механізм фінансового забезпечення соціальних програм в Україні. *Економічний вісник університету*. 2018. Випуск 37/1. С. 236-245.
11. Майор О.В., Свелеба Н.А. Деякі особливості формування фінансово-кредитних інструментів інноваційного розвитку підприємств сфери послуг. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2018. Т. 28. № 4. С. 92-96.
12. Моргулець О.Б. Динаміка розвитку сфери послуг України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. № 3. С. 194-197.
13. Попов В.М. Складові механізми фінансового забезпечення малих підприємств. *Наукові записки*. 2016. Випуск 20. С. 127-135.
14. Сидор І.П. Бюджетне забезпечення соціальної функції держави. *Світ фінансів*. 2013. № 3. С. 19-29.
15. Сидор І. П. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Фінансове забезпечення сфери послуг»: навчально-методичне видання. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 180 с.
16. Теорія фінансів : підручник / за ред. проф. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – К. : ЦУЛ, 2010. – 576 с .
17. Україна 2030: Доктрина збалансованого розвитку. Львів: Кальварія, 2017. 164 с.
18. Фінанси підприємств: Підручник [Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д. та інші]. Київ: КНЕУ, 2004. 546 с.
19. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник [Васьківська Є.В., Сич О.А.] Львів: «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2017. 236 с.

20. Янковська Л.А. Стратегічні пріоритети розвитку сфери послуг України на засадах постіндустріальної економіки. *Ефективна економіка*. 2013. № 2.

21. Anikina, A.V.Gukova, A.A. Golodova, A.A. Chekalkina. 112Methodological Aspects of Prioritization of Financial Tools for Stimulation of Innovative ActivitiesI.D. European Research StudiesVolume XIX, Issue2, Special Issue, 2016pp. 100-112.

22. EIT Digital 2020 Join us in boosting entrepreneurship and education for a strong digital EuropeEIT Digital is supported by the EIT, a body of the European Union EIT Digital 2020.